

ОТГОВОР

от гл. ас. д-р Алексей Пампоров

на критичните бележки и препоръки в рецензиите и становищата на членовете на Научното жури по конкурс за заемането на академичната длъжност „доцент“ по специалност „Социология“, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата за нуждите на секция „Общество на знанието: наука, образование и иновации“ на ИИОЗ при БАН (ДВ, бр. 3/10.01.2014)

Уважаеми, членове на Научното жури,

Позволете ми преди всичко най-искрено да изкажа сърдечните си благодарности за задълбоченото разглеждане на предложените за участие от мен в конкурса публикации и документи, свързани с моята преподавателска и изследователска работа. Благодаря Ви за изключително положителните оценки, които се съдържат в рецензиите и становищата. Те са важен показател за мен, че изследователските ми усилия в полето на социологията трябва да продължат. Научната работа е специфично занимание, при което за качеството се съди най-добре от рецензиите и отзивите на колегиалната общност и вярвам, че за всеки един от нас получаването на признание на резултатите от изследванията и публикациите от страна на авторитетни учени в областта на социологията е едно от най-удовлетворяващите събития в професионален план.

Искам изрично да подчертая, че безусловно приемам голямата част от бележките на рецензентите и останалите членове на уважаваното от мен жури и затова няма да се спирам специално на тях. Искам да Ви уверя обаче, че направените от Вас коментари и критични бележки ще се превърнат в повод за нови изследователски усилия от моя страна и несъмнено ще допринесат за задълбочаване на теоритичното измерение, на емпиричната прецизност и на саморефлексията върху изследователското взаимодействие в бъдещата ми изследователска работа.

Позволете ми в своя отговор по-долу да обърна внимание по същество на особено ценните за мен коментари и критични бележки на членовете на Научното жури, в реда на публикуването им на страницата на ИИОЗ при БАН.

Проф. дсн Галин Горнев задава въпроса: Какви са причините японците да бъдат обособени в отделна група и класифицирани като „амбивалентно приети“ вместо в групата на добре приетите малцинства, с потенциал за преминаване към най-добре приетите? Това е изключително основателно питане, доколкото – както съвсем вярно отбелязва – те са изключително добре приети, както в скалата на трудовите дистанции, така и в скалата на образователните дистанции. Аз бих добавил и след като са единствената конкретна етническа група, за която няма регистрирани никакви

негативни стереотипи в изследването. Въпросът е косвено свързан и с коментарите на проф. д-н Кръстина Петкова и проф. д-н Валентина Миленкова за оскъдната теоретична част на монографията, „Социални дистанции и етнически стереотипи за малцинствата в България“, защото – трябва да призная – това е основен неин недостатък. Текстът е написан в стила на т.нар. „публична социология“, т.е. монографията има за цел да бъде достъпна за по-широка аудитория от читатели, извън чисто академичните среди, за да може да провокира обществен дебат във връзка с резултатите от изследването. Този стил на писане (защото за мен публичната социология е именно това, а не парадигма или самостоятелен клон на научното познание) налага да се редуцират теоретичните конструкции (обикновено отегчителни за неспециалистите) и математическите модели (обикновено неразбираеми за по-широка публика), но да се представи подробно методологията, която на практика „публично“ верифицира и легитимира данните. Данните от своя страна, трябва да са поднесени в максимално опростен вид. При публичната социология корелационните анализи, тестовете за значимост на разликите, клъстерния анализ и други аналитични инструменти обикновено остават скрити от аудиторията, макар че – убеден съм в това – професионалният социолог би следвало да ги използва, преди да предствни заключенията си. Именно тук е скрит и моят отговор на така поставения въпрос. Изследването установи изключително силна корелация между социалните дистанции в трите скали. Този извод е резюмиран за по-широката аудитория на стр. 72 като „увеличаването на дистанциите от единия тип е свързан с увеличаването на дистанциите при другия тип и обратно“. Направеният впоследствие клъстерен анализ показва, че японците не могат да бъдат причислени безусловно, нито към добре приетите, нито към неприетите и това е илюстрирано – вероятно не в достатъчна степен – с фиг.39-40 на стр. 74-76. Макар че японците са стереотипизирани като „работливи“ и „умни“ и това ги прави желани съученици и колеги, трябва да подчертая, че изследването регистрира изключително високи нива на расова ксенофобия в България и „дребните“, „жълти“, както и лицата с африкански произход не са желани като брачни партньори и близки съседи. Доколкото в психологията понятието „амбивалентност“ се свързва с изпитването на противоречиви чувства в конкретен момент, то е съзнателно избрано като етикет за тази група, за да привлече вниманието към този феномен и да породи дискусия. Затова благодаря на проф. Горнев, че привлича вниманието на журито към точно този проблемен момент.

Бележката на доц. д-р Петя Кабакчиева за възможността турците да бъдат разглеждани като традиционно малцинство и като малцинство от съседна страна също е много основателна, както е основателна и критиката ѝ към липсата на преглед на литературата за малцинствата. Мога да призная, че от моя гледна точка това също е най-слабият момент в работата, но той бе съзнателно предпочетен, за да се избегнат различни възможни публични конфликти във връзка с монографията. След 1992 г. в България се провеждат множество изследвания на етническите дистанции, фокусирани обикновено върху „традиционните“ малцинства: турци, помаци, роми, евреи и

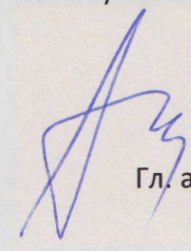
арменци. Това беше наложило своеобразно самоограничаване на изследванията и бягство от реалността на новите имигрантски общности и на пренебрегване на други традиционни общности. Участието ми в няколко изследователски проекта през 2007 и 2008 г. ми даде възможността безусловно да експериментирам с включването на сърби и албанци във връзка с конфликта в Косово; с румънци заради съвместното присъединяване към ЕС; и с англичани, руснаци, украинци и японци – заради купуваните от тях имоти. Вътрешните заседания по проектите, както и някои становища на партньорските организации обаче налагаха дълго да обяснявам защо в изследванията трябва да има китайци, араби, кюрди и „негри“, след като не са традиционни общности и след като няма социално напрежение към онзи конкретен момент. В подобни спорове винаги изпъкнаха политическите аргументи за националните малцинства, за ратификацията на рамковата конвенция и недопустимата употреба на понятието „малцинство“ изобщо в подобно социологическо изследване, доколкото може да се приеме като опит за публична легитимация. Този проблем беше частично решен чрез употребата на формулировката „етнически и национални общности“ (с.18) – като по-приемлива за публична употреба. За да се избяга от термина „национални малцинства“ са използвани понятията „малцинства от съседните държави“ и „традиционни малцинства“ (макар че между двете има припокриване в доста случаи). Изправен пред избора да проведе теренна работа с пълен набор от групи и липсата на уточнена класификационна терминология или с ясно дефинирани малцинства, но със силно ограничен от дефиницията брой групи – избрах мащаба, воден от любопитството си, за което следва да се извиня.

При работата ми по проекти с партньори извън академичните среди често се сблъскам с въпроса „Кое се гледа?“ - тоталния или валидния процент? Отговорът ми: „И двете – в зависимост от това, от коя съвкупност се интересувате“, обикновено още повече обърква неспециалистите. Анализите основани на теста на „Кац и Брейли“ обикновено се занимават само с интерпретация на валидните проценти, защото в противен случай при 5 от 84 характеристики и предвид малките по обем извадки ще има изключително малки дялове. Отговорите на 1144 лица на асоциативния въпрос обаче позволяват да се разглежда и тоталният процент и именно с тази цел бе въведено разграничението между обхват и сила на стереотипа. Обхватът показва какъв дял от цялата извадка (т.е. процент от населението) споделя даден стереотип. Силата на стереотипа показва показва валиден процент, сходен с този при Кац и Брейли, т.е. какъв процент са лицата, които имат поне един стереотип за дадена характеристика, присъща на конкретна етническа група. Аз самият съм мислил за по-подробно развитие на тази концептуализация – напр. формиране на коефициент на стереотипизация като съотношение между обхвата и силата, но липсата на обратна връзка или отзив от колегията до този момент ме караха да пренебрегвам усилията в тази посока. Затова благодаря на доц. Кабакчиева за отправената бележка, ще се опитам в първия възможен момент от предстоящата си работа да доразвия и прецизирам тази терминология.

Проф. д-сн Валентина Миленкова прави изключително интересна препоръка за гълкуване на семейството и новите семейни форми в контекста на психологическата потребност „да обичаш“, представена в съпоставителното изследване на Ян Делей¹. Разглежданата моя статия бе част от сборник с определен тематичен обхват и структура и с ограничена наличност от съпоставими данни към онзи момент. Факт е обаче, че данните от Европейското изследване на ценностите за всички страни вече са достъпни и бих могъл да разпластя анализа на фамилизма и новите семейни форми в следваща публикация, и искрено благодаря за направения коментар.

Благодаря на проф. д-р Илона Томова и доц. д-р Мариана Драганова за изключително позитивните становища и препоръките да разширя експертните си изяви в сферата на публичните политики. На последно място, но не и по значение, благодаря на ръководителя на секция „Общество на знанието: наука, образование и иновации“ доц. д-р Светла Колева за позитивната оценка на моята съпричастност към научния авторитет и социален престиж на социологията.

В заключение, позволете ми още веднъж да изразя своето най-дълбоко уважение към труда и усилията, положени от членовете на научното жури при изговянето на рецензиите и становищата,

Гл. ас. д-р Алексей Пампоров

София, 27 май 2014 г.

---

¹ Delhey, J. (2004) Life satisfaction in an enlarged Europe. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions